

VERWARDE PERSONEN

28 JUN 2018

Andries Baart: ‘Sociaal werker moet beschikken over onmachtscompetentie’

Wat we moeten doen om de problematiek rond mensen met verward gedrag op te lossen, weten we wel zo ongeveer. Dat zei emeritus hoogleraar Andries Baart op het Zorg+Welzijn congres Mensen met verward gedrag. ‘Alleen het gebeurt niet, het is nog niet zover. Dus voorlopig is het niet opgelost.’ Daarom is Baart op zoek gegaan naar het antwoord op de vraag: wat doen we tot die tijd?

[Bewaren](#)

Volgens Andries Baart speelt onmacht van professionals vaak een grote rol in ernstige casussen rond cliënten. Er is bijvoorbeeld altijd weer, vaak ook terecht, een roep om ander beleid, meer middelen en meer interventies. Baart: ‘Maar mij interesseert ook het vermogen om deze onmacht te hanteren. Noem het de “onmachtscompetentie” van professionals. Een competentie die ervoor moet zorgen dat je iets kunt op de momenten dat je niets kunt.’

Soorten onmacht

In zijn lezing onderscheidde Baart verschillende soorten van onmacht. Bijvoorbeeld onmacht die ontstaat omdat je weerstand ondervindt (de ander doet niet wat je wilt), onmacht die ontstaat omdat je zelf te zwak bent (de ander/het andere is je de baas) of onmacht die ontstaat vanwege de kwetsbaarheid van je cliënt (wat kan, houdt niet/is niet duurzaam). Baart: 'Onmachtsgevoelens zijn dus heel divers. Ze kunnen over jezelf of juist over de ander gaan, verschillende gevolgen hebben en zijn wellicht met verschillende bedoelingen geformuleerd.'

Omgaan met onmacht

Hoe professionals vervolgens omgaan met onmacht, kan ook heel erg verschillen. Waar de één misschien juist een tandje bijzet en wil bewijzen dat het wel kan, wijst de ander van zich af door het systeem te beschuldigen. Andere manieren van omgaan met onmacht, zijn het aanvaarden maar betreuren (waardoor je kunt wegzakken in zelfbeklag, onverschilligheid of inertie), erin berusten en je er vervolgens actief aan onttrekken of zelftroost organiseren door kleine dingen die wel goed gaan op te hemelen. Baart stelt: 'Al deze manieren van omgaan met onmacht zijn uit het leven gegrepen en daarom ook begrijpelijk. Maar je zou je als professional bij elke vorm moeten afvragen: wat betekent dit voor degene die mijn hulp nodig heeft?'

Onmacht kan ergens goed voor zijn

Is onmacht ook ergens goed voor? Baart vindt het een nare vraag. Maar, zo zegt hij, onmacht kan wel iets oproepen. Het kan bijvoorbeeld het kwaad bevorderen. Om dit te illustreren, gebruikt Baart een bekende quote van Edmond Burke: 'The only thing necessary for the triumph of evil is for good men to do nothing.' Verder kan onmacht je leren realistisch te handelen en te hopen, het kan je helpen aandachtigheid op te roepen die klein lijkt, het kan je dankbaar maken voor alles wat ondanks de onmacht toch lukt en het kan je aansporen om 'de gezamenlijkheid met de machteloze ander te zoeken en uit te houden'.

Onmachtscompetentie

En dan komt Baart bij de vraag waar zijn lezing eigenlijk om draait: bestaat de onmachtscompetentie? 'Ik vermoed dat de onmachtscompetentie in alle mensgerichte beroepen welbeschouwd voortdurend aan de orde is. In het kader van je vak gaat ze over de subtiele kunst van balanceren.' Om goed om te kunnen gaan met de, zoals Baart het zelf

noemt, onvermijdelijke onmacht die je tegenkomt in je vak, doet hij vier suggesties. Ten eerste: kijk de onmacht aan. Benoem de onmacht correct, laat je ambities los, verplaats je eigenbelang naar de achtergrond, reframe het probleem en ga terug naar de realiteit. Ten tweede kan het helpen als je relationeel werkt. Blijf nabij, nooit óp afstand, wel mét afstand. Maak de vakregels ondergeschikt aan het tonen van menselijkheid. Beteugel het gevaar voor je cliënt, maar voeg geen leed toe. Sluit aan en stem af. En als je niets meer kunt, kun je altijd nog blijven. De derde suggestie om met onmacht om te gaan, is het steunen van betrokkenen. Bijvoorbeeld door degenen die meelijden te versterken en te troosten. Door geen wij-zij verhoudingen te creëren maar er een gedeelde zaak van te maken. En door vindbaar en aanspreekbaar te zijn.

Doormodderen

De laatste suggestie die Baart doet om met onmacht om te gaan, is 'liefdevol en verstandig doormodderen'. Baart: 'Doormodderen is zeker niet hetzelfde als aanmodderen. Aanmodderen betekent klooien, rommelen. Doormodderen betekent doorgaan ondanks de weerstand die je ondervindt.' Liefdevol en verstandig doormodderen steunt op vier kernbegrippen: doormodderen, verstandig, liefdevol en praktiseren. Met doormodderen bedoelt Baart stappen zetten, beperkingen zien, bijleren, plannen bijstellen en voortgaan, je weg zoeken. Het begrip verstandig gaat over professionele verstandigheid: begrijp waar je vak ten diepste over gaat. 'Snap waar het overgaat en neem de ruimte dat te doen. Dat kun je niet aflezen uit een handboek. Durf het grijze gebied te betreden dat jou goed lijkt. Leer in verschillende situaties verschillend te denken, waag de sprong en ben bereid dit te verantwoorden.' Liefdevol betekent allereerst dat je handelt 'op basis van bekommernis en met het oog op bekommernis'. Het betekent mét de ander zijn om er voor hem te kunnen zijn en de bereidheid feedback te vragen en bij te stellen. 'Let niet op wat je bedoelt, maar op hoe het uitpakt.' Met praktiseren tot slot bedoelt Baart: 'Liefdevol en verstandig doormodderen is geen filosofie maar een praktijk. Een praktijk die je in complexe situaties praktiseert en ambachtelijk uitvoert en waarbij je je moreel kapitaal inzet. En waarbij je ter willen bent van het interne doel, namelijk de bekommernis om wie is aangewezen op hulp, steun en zorg.'

Geef je reactie

Sophie van Hogendorp

(WEB)REDACTEUR ZORG+WELZIJN

ACHTERGROND

PREMIUM

‘Koop Een Map En Perforator’

Veel statushouders kampen met financiële problemen. Een gemiddeld vluchtelingengezin start volgens Vluchtelingenwerk al snel met 12.000 euro schuld. Met alle gevolgen van dien. ‘Ik teken er soms icoontjes bij.’

ACHTERGROND

PREMIUM

Altijd het bekende gezicht

In Zoetermeer krijgen cliënten van dezelfde professional huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging en maaltijdzorg. Wat zijn de ervaringen?